

Competentieprofiel hbo jeugd- en gezinsprofessional

Utrecht, oktober 2017
Versie 1.1

Professionalisering
Jeugdhulp en
Jeugdbescherming

Inhoud

0.	Inleiding	3
1.	Het competentieprofiel: functie en positionering	5
1.1.	Competentieprofiel: stimuleren van beroepsontwikkeling	5
1.2.	Functie van het competentieprofiel	5
1.3.	Positionering van het competentieprofiel	5
2.	Kaders voor dit competentieprofiel	6
2.1.	Verantwoorde werktoedeling	6
2.2.	Gemeenschappelijke basis	6
3.	Opbouwen en vertrekpunten van het competentieprofiel	7
3.1.	Opbouw competentieclusters rondom professionele opgaven	7
3.2.	Het perspectief van de jeugdige en het gezin/netwerk	8
3.3.	(Vak)kennis en deskundigheidsbevordering	9
3.4.	Competentieclusters voor de hbo-jeugd- en gezinsprofessional	10
4.	Competentiecluster 1: Ondersteunen bij regievoeren	13
4.1.	Professionele opgaven	13
4.2.	Vakvolwassen gedrag	14
4.3.	Voorbeelden van complexe praktijksituaties	15
5.	Competentiecluster 2: Samenwerken met de jeugdige en zijn gezin	16
5.1.	Professionele opgaven	16
5.2.	Vakvolwassen gedrag	16
5.3.	Voorbeelden van complexe praktijksituaties	17
6.	Competentiecluster 3: Versterken van het netwerk	18
6.1.	Professionele opgaven	18
6.2.	Vakvolwassen gedrag	18
6.3.	Voorbeelden van complexe praktijksituaties	19
7.	Competentiecluster 4: Interdisciplinair samenwerken met en rond de jeugdige en zijn gezin/netwerk	20
7.1.	Professionele opgaven	20
7.2.	Vakvolwassen gedrag	20
7.3.	Voorbeelden van complexe praktijksituaties	21
8.	Competentiecluster 5: Regie (deels en tijdelijk) overnemen van de jeugdige en zijn gezin	23
8.1.	Professionele opgaven	23
8.2.	Vakvolwassen gedrag	23
8.3.	Voorbeelden van complexe praktijksituaties	24
	Bijlage 1: Begrippenlijst	26
	Bijlage 2: Stimuleren van beroepsontwikkeling	27
	Bijlage 3: Overzicht van professionele opgaven	29
	Bijlage 4: Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd	30
	Bijlage 5: Methodische verantwoording	35
	Bijlage 6: Overzicht van organisaties	37
	Bijlage 7: Opdrachtgever, projectgroep en kritische vrienden	39
	Bijlage 8: Geraadpleegde profielen	41
	Bijlage 9: Bronnen	42

Inleiding

Dit is het competentieprofiel voor hbo jeugd- en gezinsprofessionals in de jeugdhulp en jeugdbescherming. Zij zijn werkzaam in: de jeugdzorg, de jeugd ggz, de gehandicaptenzorg, de thuisbegeleiding, welzijn en maatschappelijke dienstverlening en bij gemeenten. Aanleiding voor het maken van dit competentieprofiel is de Jeugdwet die sinds 1 januari 2015 van kracht is. De Jeugdwet geeft professionals meer ruimte om te doen waar zij goed in zijn: jeugdigen en gezinnen op een professionele manier ondersteunen, zodat zij beter en sneller geholpen worden.

Het doel van de Jeugdwet is dat jeugdigen gezond en veilig opgroeien, hun talenten ontwikkelen en naar vermogen deel kunnen nemen aan de samenleving.

Aanleiding

Door de Jeugdwet verandert de verhouding tussen de jeugdige en de professional. Eigen kracht en zelfregie voor jeugdigen en gezinnen, en werken vanuit het cliëntperspectief staan voorop. De jeugdige en zijn omgeving spelen zelf een cruciale rol in de ondersteuning, hulp en zorg. Van de professional wordt gevraagd dat hij in deze context steeds opnieuw zelf professionele afwegingen maakt en die ook kan verantwoorden. Hij moet zijn competenties op een andere manier inzetten.

Ook de verhouding tussen professionals onderling is veranderd¹. De Jeugdwet daagt professionals uit integraal te werken. Daarom werken professionals steeds meer samen, ook met collega's uit andere sectoren binnen de jeugdhulp. Zij wegen ook steeds vaker met collega's af wanneer, waarom en met wie samenwerking een meerwaarde heeft bij het bieden van de hulp.

In dit veranderende werk spelen nieuwe dilemma's en spanningsvelden, die van de hbo-professional een weloverwogen aanpak vragen. We noemen dit 'professionele opgaven'. Het omgaan met deze opgaven vraagt professioneel gedrag van professionals. Dat betekent onder andere dat zij zelfstandig kunnen handelen en daarbij gebruik maken van kennis. Kennis over interventies, methodieken, doelgroepen, communicatie, wet- en regelgeving en ervaringskennis. Het resultaat hiervan is dat de jeugdige en/of zijn gezin de hulp krijgt die nodig is.

Bij het maken van dit competentieprofiel is op een nieuwe en toekomstbestendige manier naar de bestaande werkpraktijk gekeken. In praktijksituaties is gezocht naar plekken waar al op een nieuwe manier gewerkt wordt. Het profiel is ontwikkeld om professionals handvatten te geven bij hun professionele ontwikkeling.

Het profiel is een appel aan professionals om zich in de werkpraktijk van het nieuwe jeugdstelsel te ontwikkelen tot een vakvolwassen professional die zelfstandig kan handelen in (hoog) complexe situaties. Het daagt (vakvolwassen) professionals uit om te blijven investeren in de eigen beroepsontwikkeling.

1. Bron: Een gedurfde ambitie; veelzijdig samenwerken met kind en gezin. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2016.

Over dit competentieprofiel

Dit competentieprofiel is tot stand gekomen door de medewerking en inbreng van professionals en organisaties, afkomstig uit de ggz, de gehandicaptenzorg, het sociaal werk, de thuisbegeleiding, de jeugdzorg en gemeenten. Zij hebben het profiel mede-ontwikkeld en gevoed vanuit hun eigen (werk)praktijk in het nieuwe stelsel. Daarnaast hebben zij het profiel kritisch getoetst bij collega's en experts.

Leeswijzer

Dit document bestaat uit drie delen:

- Deel 1 (hoofdstuk 1 tot en met 3) gaat over de functie en positionering van dit competentieprofiel, de kaders die gelden en de opbouw en vertrekpunten.
- Deel 2 (hoofdstuk 4 tot en met 8) bevat het competentieprofiel zelf.
- Bijlagen

Overal waar in dit document 'hij', 'hem' of 'zijn' staat, kan ook 'zij' of 'haar' gelezen worden.

Dit competentieprofiel is ook uitgewerkt tot een tool waarmee professionals snel zicht hebben op de professionele opgaven waar zij voor kunnen komen te staan en het daarbij gewenste gedrag. Deze tool kunnen zij inzetten om te onderzoeken waaraan zij, in het kader van hun beroepsontwikkeling, kunnen werken. De tool is te vinden op de [website van PJ&J](#).

1. Het competentieprofiel: functie en positionering

1.1 Competentieprofiel: stimuleren van beroepsontwikkeling

Van alle professionals wordt verwacht dat zij hun vak en professionele ontwikkeling onderhouden. Dit competentieprofiel wil hbo-professionals stimuleren en ondersteunen bij het continu werken aan hun beroepsontwikkeling.

1.2 Functie van het competentieprofiel

Dit **competentieprofiel** beschrijft, op basis van de competenties van de vakvolwassen hbo-jeugd- en gezinsprofessional, **concreet gewenst gedrag**. Vakvolwassen professionals werken al een flink aantal jaren in de jeugdhulp en jeugdbescherming. Het profiel gaat niet alleen over wat die professional weet of kan, maar vooral om hoe dit zichtbaar wordt in de dagelijkse praktijk waarin professionals met jeugdigen en/of gezinnen werken.

Competenties beschrijven de kennis, beroepshouding en vaardigheden die bijdragen aan het succesvol handelen van de hbo-jeugd- en gezinsprofessionals in een specifieke context.

Het competentieprofiel geeft richting aan deskundigheidsbevordering en leren op de werkplek

Professionals gebruiken het competentieprofiel voor het vormgeven aan hun professionele ontwikkeling. Bijvoorbeeld als het gaat om het maken van keuzes voor deskundigheidsbevordering. Het profiel biedt daarvoor houvast en inspiratie.

In bijlage 2 wordt de samenhang tussen het competentieprofiel, deskundigheidsbevordering en het opleidingsprofiel verder toegelicht.

1.3 Positionering van het competentieprofiel

Bij het maken van het competentieprofiel is ook gebruik gemaakt van de bestaande profielen die in de sector bekend zijn. In [bijlage 8](#) is een overzicht opgenomen van deze profielen.

Alle competenties uit het bestaande profiel van de jeugdzorgwerker zijn opgegaan in dit nieuwe profiel. Daarmee vervangt het nieuwe competentieprofiel het bestaande. Reden hiervoor is dat de gehele jeugdzorgsector is opgegaan in 'jeugdhulp en jeugdbescherming,' maar de jeugdzorgwerker ook voorheen al alleen met jeugdigen en hun gezin/netwerk werkte.

Voor de overige bestaande profielen vervangt dit nieuwe profiel het deel waar het gaat om het werken met jeugdigen.

2. Kaders voor dit competentieprofiel

2.1 Verantwoorde werktoedeling

In de Jeugdwet staat dat jeugdhulp en jeugdbescherming op verantwoorde wijze geboden moeten worden. Dat kan alleen als alle professionals in de jeugdhulp en jeugdbescherming vakbekwaam zijn. Ongeacht de soort hulp die zij verlenen, en ongeacht hun opleidingsniveau. Sommige werkzaamheden mogen alleen door geregistreerde professionals worden gedaan. Dat in bepaalde situaties geregistreerde professionals moeten worden ingezet is vastgelegd in de 'norm van de verantwoorde werktoedeling'. De complexe situaties waarin vakvolwassen hbo-professionals werken, vragen meestal om de inzet van een geregistreerde professional. Het competentieprofiel beschrijft de competenties en het vakvolwassen gedrag van deze groep professionals. De 'norm van de verantwoorde 'werktoedeling' is uitgelegd en uitgewerkt in het [Kwaliteitskader Jeugd](#).

2.2 Gemeenschappelijke basis

Van alle professionals die hulp en ondersteuning bieden aan jeugdigen en gezinnen wordt verwacht dat zij werken vanuit de gemeenschappelijke basis. Deze verbindt het handelen van professionals en is in het Kwaliteitskader Jeugd beschreven. De gemeenschappelijke basis draagt bij aan interdisciplinaire samenwerking, een gemeenschappelijke taal en duidelijkheid voor cliënten. De gemeenschappelijke basis is meegenomen in het profiel.

In het Kwaliteitskader Jeugd zijn de elementen van de gemeenschappelijke basis voor het jeugddomein beschreven:

- Cliëntgericht werken
- Signaleren
- Versterken eigen kracht en zelfregie
- Veiligheid bevorderen
- Werken vanuit een integrale blik: beter kijken, meer zien
- Samenwerken
- Leven lang leren en reflecteren

3. Opbouw en vertrekpunten van het competentieprofiel

Dit nieuwe competentieprofiel gaat uit van de dagelijkse praktijksituaties in de jeugdhulp en jeugdbescherming. Het gaat over de professionele opgaven die de hbo-jeugd- en gezinsprofessional daarbij tegenkomt. Het profiel beschrijft het gedrag dat van een vakvolwassen professional bij deze opgaven wordt verwacht.

In dit hoofdstuk wordt eerst de opbouw van competentieclusters rondom professionele opgaven geschetst. Daarna worden achtereenvolgens twee bepalende vertrekpunten beschreven: het perspectief van de jeugdige en het gezin/netwerk, en kennis en deskundigheidsbevordering. Tot slot is in de laatste paragraaf de opbouw rondom de professionele opgaven in de dagelijkse praktijk verder uitgewerkt.

3.1 Opbouw competentieclusters rondom professionele opgaven

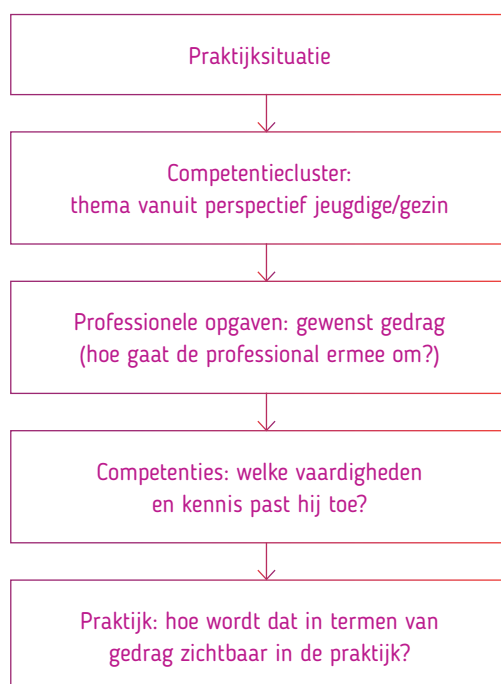
Dit competentieprofiel is gebaseerd op **professionele opgaven** die professionals tegenkomen in praktijksituaties waarin al op een nieuwe - 'transformatieve' - manier gewerkt wordt. Om goed te kunnen omgaan met deze opgaven wordt van de professionals vakvolwassen gedrag verwacht. Dit betekent onder andere dat zij zelfstandig kunnen handelen in complexe situaties. En dat zij gebruik maken van praktijkervaring en kennis. Dit betreft actuele kennis uit de opleiding, ervaringskennis en kennis over en ervaring met methodisch werken. Dit professioneel gedrag wordt in het profiel per competentiecluster beschreven.

Het competentieprofiel bestaat uit vijf competentieclusters met een eigen thema. De vijf thema's spelen een cruciale rol in het hele brede jeugddomein. Het gaat om:

Thema's van van de competentieclusters	vanuit het perspectief van de jeugdige en het gezin
Ondersteunen bij regievoeren	Ondersteun mij en/of mijn gezin bij het regievoeren
Samenwerken met de jeugdige en het gezin	Bouw met mij een werkbare samenwerkingsrelatie op
Versterken van het netwerk	Ondersteun mij bij het inzetten, versterken en verbreden van mijn netwerk
Interdisciplinair samenwerken met en rond de jeugdige en zijn systeem	Werk met mij en mijn gezin samen en stel mijn belang voorop in de samenwerking met collega's en collega-organisaties
Regie (deels en tijdelijk) overnemen van de jeugdige en zijn gezin	Leg duidelijk uit wanneer jij over mij of voor mij beslist en waarom je dat doet

3.2 Het perspectief van de jeugdige en het gezin/netwerk

Het competentieprofiel beschrijft per competentiecluster de professionele opgaven vanuit het perspectief van de jeugdige en het gezin/netwerk. Door uit te gaan van het perspectief van de jeugdige en het gezin/netwerk, worden professionals uitgedaagd de jeugdige écht centraal te stellen en vanuit zijn perspectief te denken. Ook bekende competenties en competentiebeschrijvingen worden op deze manier direct in de context van de werkpraktijk en de jeugdige en zijn gezin/netwerk geplaatst.

3.3 (Vak)kennis en deskundigheidsbevordering

Vakkennis

In dit competentieprofiel is kennis vanzelfsprekend een belangrijke basis. De complexe context waarmee professionals in de praktijk te maken hebben, vraagt van professionals dat zij kennis en vaardigheden toepassen. **Er is in de opbouw van het competentieprofiel daarom gekozen voor het beschrijven van het gedrag dat professionals in hun werkpraktijk laten zien. Dat is hetgeen dat er toe doet.**

Gedrag is het resultaat van competenties die zijn opgedaan tijdens de opleiding, door deskundigheidsbevordering en door werkervaring. Kennis, vaardigheden en beroepshouding worden in de praktijk door professionals geïntegreerd in hun handelen. De kennis wordt, net als vaardigheden en beroepshouding, niet afzonderlijk beschreven. De drie componenten komen samen in de beschrijving van het vakvolwassen gedrag.

Zodra professionals starten met werken in de jeugdhulp of jeugdbescherming geven zij de opgedane kennis betekenis in de specifieke werkpraktijk. Dit doen zij door werkervaring en ervaringskennis op te doen en door te reflecteren op hun eigen handelen.

Een startend professional heeft ook te maken met professionele opgaven, maar handelt hier nog niet zelfstandig in. Een startend professional kan nog minder 'spelen' met zijn opgedane kennis, vaardigheden en beroepshouding.

Deskundigheidsbevordering

Professionals doen, al dan niet in het kader van hun beroepsregistratie, aan deskundigheidsbevordering. Hiermee nemen zij nieuwe kennis tot zich en/of verdiepen zij de kennis die zij al hebben. Deskundigheidsbevordering richt zich op hun specifieke professionele praktijk. Deze vraagt immers ook om het ontwikkelen van specifieke kennis, bijvoorbeeld over methodieken die toegepast worden binnen de organisatie en/of over specifieke problematieken van jeugdigen en/of gezinnen. Deze kennis is meestal van betekenis in de specifieke praktijk van de betreffende professional. Om die reden wordt deze kennis niet generiek in dit profiel beschreven.

Vakvolwassen professionals zijn in staat om vakspecifieke kennis zelfstandig, flexibel en op maat toe te passen in de praktijk. De kennis wordt geïntegreerd in het handelen en is, in sommige opzichten, zelfs impliciet. Net als bij het halen van het rijbewijs: in aanloop naar het rijbewijs wordt de theorie apart getoetst en is de bestuurder zich zeer bewust van de theorie en het toepassen daarvan. In de jaren daarna, als de bestuurder meer ervaring heeft, is de theoriekennis geïntegreerd in het handelen en soms nauwelijks meer apart zichtbaar.

Van vakvolwassen professionals wordt verwacht dat zij zichzelf voortdurend de vraag stellen welke kennis nodig is om in een specifieke situatie te kunnen handelen en of hun kennis nog actueel is.

3.4 Competentieclusters voor de hbo-jeugd- en gezinsprofessional

Leeswijzer deel II Competentieprofiel hbo-jeugd- en gezinsprofessional

In het volgende deel (hoofdstuk 4 tot en met 8) zijn de vijf competentieclusters uitgewerkt. De beschrijving van ieder cluster start steeds met de professionele opgaven, vervolgens wordt het vakvolwassen gedrag bij deze opgaven beschreven en tenslotte is een aantal voorbeelden van complexe praktijksituaties opgenomen.

Hieronder is uiteengezet wat verstaan wordt onder: professionele opgaven, vakvolwassen gedrag en complexe praktijksituaties.

1. Professionele opgaven

Elk cluster bevat een aantal 'professionele opgaven' die voortkomen uit (hoog) complexe praktijksituaties binnen specifieke contexten in het jeugddomein. Hierin maken professionals, gebruikmakend van hun eigen vak- en ervaringskennis en die van andere professionals, bewuste afwegingen over de aanpak. Routinematig handelen volstaat niet.

Wanneer een professional geconfronteerd wordt met een professionele opgave, wordt altijd een beroep gedaan op meerdere bekwaamheden tegelijk: observeren en analyseren van de situatie, communiceren, overwegen welke interventies in aanmerking komen en wat de effecten daarvan zijn, samenwerken, praktisch handelen, evalueren. De professionele opgaven hebben een directe relatie met de vraag vanuit het perspectief van de jeugdige en zijn gezin/netwerk en de werkpraktijk en vakbekwaamheid van de professional. Deze opgaven worden in de jeugdhulp en jeugdbescherming herkend en zijn niet specifiek aan een werkplek gebonden. Wel geldt ook hier dat elke sector om een eigen aanpak vraagt.

2. Vakvolwassen gedrag

Elk cluster van professionele opgaven bevat een beschrijving van het gewenste gedrag van een vakvolwassen professional die kan omgaan met professionele opgaven in (hoog) complexe situaties.

Van een vakvolwassen professional die wordt geconfronteerd met een professionele opgave in een complexe praktijksituatie mag je vakvolwassen gedrag verwachten. Op basis van de verzamelde praktijksituaties is rondom de vraag "Wanneer doe je het als vakvolwassen professional goed in een dergelijke situatie?" geanalyseerd wat **gewenst vakvolwassen gedrag** is.

3. Complexe praktijksituaties

Elk cluster van professionele opgaven wordt afgesloten met een aantal voorbeelden van (hoog) complexe praktijksituaties waarin de professional zich kan bevinden en waarin het omschreven (vakvolwassen) gedrag gevraagd wordt. Deze context is afhankelijk van de sector waarin de professional werkt.

De hoge complexiteit van praktijksituaties wordt met name bepaald doordat zich meerdere professionele opgaven tegelijk voordoen. Een vakvolwassen professional kan in elk van deze situaties zelfstandig en flexibel handelen. Van een startbekwame professional wordt dat niet verwacht. Hij heeft naar verwachting (eerder) ondersteuning nodig als hij dergelijke situaties tegenkomt.

In de hierna volgende hoofdstukken is het Competentieprofiel voor de hbo-jeugd- en gezinsprofessional opgenomen. Hierin zijn de professionele opgaven, het gewenste gedrag, en voorbeelden van complexe praktijksituaties uitgewerkt.

Deel II

Competentieprofiel
hbo-jeugd- en
gezinsprofessional

4. Competentiecluster 1: Ondersteunen bij regievoeren

”Ondersteun mij en/of mijn gezin bij het voeren van regie”

In dit cluster gaat het over de ondersteuning van de jeugdige en zijn gezin bij het voeren van de regie. Het centrale dilemma daarin is: hoe laat of leg je de regie bij de jeugdige en het gezin, en wanneer neem je de regie over? Dit dilemma ziet er in iedere situatie anders uit, maar vraagt van de professional om hetzelfde soort afwegingen.

In een **wijkteam** ondersteun je bijvoorbeeld de jeugdige en zijn gezin om de regie zelf te nemen bij het aanpakken van hun vraag. Je kent de grenzen van je eigen vakbekwaamheid en signaleert wanneer je collega's met andere deskundigheid in moet schakelen. In de **jeugdzorg** neem je bijvoorbeeld de regie (deels) over en krijg je te maken met complexe gezinssystemen en/of jeugdigen die de regie niet willen nemen. In de **gehandicaptenzorg** en de **ggz** krijg je bijvoorbeeld te maken met jeugdigen en hun gezin met complexe problematiek die de regie (deels) niet zelf kunnen nemen, maar dat wel willen. In de **jeugdbescherming** neem je bijvoorbeeld in eerste instantie de regie over en werk je toe naar het terugleggen van de regie bij de jeugdige zodra dat kan.

4.1 Professionele opgaven

- Neem je de regie (deels) over of laat je de regie bij de jeugdige en/of zijn gezin?
- De jeugdige en zijn gezin/netwerk willen de regie niet nemen en doen een dringend beroep op jou om voor hen te zorgen.
- Ga je mee met de opvatting van de jeugdige of met die van zijn gezin als zij verschillend denken over regie voeren?
- Wie bepaalt wat goed is voor de jeugdige en zijn gezin/netwerk? Wat als zij voor zichzelf iets goed vinden, wat jij vanuit je professionaliteit niet goed vindt?
- Laat je de jeugdige en zijn gezin bepalen wat goed genoeg is? Of bepaal jij vanuit je eigen professionele opvattingen wat goed is als je het niet met hen eens bent?.

4.2 Vakvolwassen gedrag

Waar in de omschrijving van het vakvolwassen gedrag gesproken wordt van 'samen', wordt bedoeld: in elk geval altijd samen met de jeugdige en zijn gezin (ouders/verzorgers). Waar relevant en mogelijk met het netwerk eromheen en alle andere betrokken professionals en organisaties.

Als een professional met de bovenstaande professionele opgaven wordt geconfronteerd, wordt van een vakvolwassen professional het volgende gedrag verwacht:

- Je werkt continu vanuit de gedachte: wat je zelf kunt, doe je zelf. Je **stimuleert** de jeugdige, zijn gezin en/of het netwerk om te kijken naar hoe het wel zou kunnen lukken. Je beëindigt op tijd het contact.
- Je bent je bewust van het **belang van veerkracht** van mensen en stimuleert mensen om vaardigheden te leren waardoor ze veerkrachtiger worden.
- Je **weegt zorgvuldig af - met het oog voor de veiligheid van de jeugdige** - of (een deel van) de regie bij de jeugdige, zijn gezin en/of het netwerk kan worden belegd. Of dat de regie **tijdelijk overgenomen moet worden** of juist weer terug kan worden gegeven: licht waar mogelijk, zwaar waar nodig. Je maakt mogelijke onderlinge verschillen bespreekbaar.
- Je stelt samen met de jeugdige, zijn gezin en/of verzorgers een norm: **wanneer is het goed en veilig genoeg** voor de jeugdige en/of zijn gezin. Op basis van die norm kom je samen tot een aanpak en kan er besloten worden dat de jeugdige en zijn gezin (tijdelijk) afstand nemen van elkaar.
- Je **onderzoekt** samen hoe de draagkracht van de jeugdige, zijn gezin en/of netwerk versterkt en vergroot kan worden, zodat hij (opnieuw) zelf de regie kan (blijven) voeren.
- Je **inventariseert** met de jeugdige, zijn gezin en/of netwerk of zij voldoende informatie hebben om de regie concreet invulling te geven.
- Je **signaleert en analyseert** waar (probleem)gedrag door wordt veroorzaakt. Bij onderliggende psychische of psychiatrische problematiek schakel je specialistische hulp in (vanuit de toegang), of je gaat - na onderzoek en overleg met de jeugdige en/of zijn gezin - over tot behandeling.
- Je **bespreekt samen** de behoefte van de jeugdige, zijn gezin en/of netwerk, en de verschillende (on)mogelijkheden van alle betrokkenen (waaronder ook professionals uit diverse organisaties) om bij te dragen.
- Je ondersteunt zo nodig de jeugdige, zijn gezin en/of netwerk, bij het **bepalen en formuleren van doelen**.
- **Daar waar de jeugdige geen hulpvraag stelt** (zoals bij jeugdbescherming en reclassering) en er met hem ook geen dialoog over mogelijk is blijf je zoeken naar aanknopingspunten om de jeugdige in beweging te krijgen en iets te doen met waar hij op vastgelopen is.
- Je houdt vol en zet strategieën in om in contact te komen met de **jeugdige en/of zijn gezin die in eerste instantie afwijzend tegenover hulp staan**.

4.3 Voorbeelden van complexe praktijksituaties

In de praktijk wordt een professional geconfronteerd met situaties die complex zijn en waarin van de vakvolwassen professional gevraagd wordt zijn vakvolwassen gedrag in te zetten.

Voorbeeld uit een wijkteam

Een meisje van 17½ jaar (LVG), opgegroeid in een pleeggezin, heeft hechtings- en gedragsproblematiek. Ze loopt weg en gaat zelfstandig wonen met haar vriend (LVG) en vijf pittbulls. Ze heeft schulden en mede-flatbewoners klagen over overlast. Zelf vindt ze dat ze geen probleem heeft en weigert alle hulp.

De professional in het wijkteam wordt door de flatbewoners gevraagd iets te doen en gaat langs bij het meisje.

Voorbeeld uit de jeugdbescherming

Een Congolees meisje van 13 jaar, wonend bij haar moeder, is na dagbehandeling binnen de GGZ gediagnosticeerd met PTSS en ODD. Opname op een behandelgroep 24/7 is geadviseerd. Moeders draagkracht is wisselend door fysieke klachten, maar zij wil geen beroep doen op haar netwerk. Zij wil niemand belasten en niet afhankelijk zijn. Ook wil zij niet dat haar dochter op een groep wordt geplaatst; ze heeft veel zorgen over de veiligheid op een groep.

De professional staat voor de afweging hoe, liefst met medewerking van moeder, te zorgen dat de dochter een passende behandeling krijgt.

Voorbeeld uit de gehandicaptenzorg

Een jongere van 15 jaar (LVG) is in de instelling geplaatst om te werken aan haar gedragsproblemen. Zij werkt heel hard aan haar eigen gedrag en maakt grote stappen. Daarom wordt er afgesproken dat zij klaar is om haar verlof te gaan opbouwen. Zij is heel erg verheugd dat zij eindelijk weer een keer naar huis kan. Alles is doorgesproken met de betrokken personen. Op vrijdagmiddag, een half uur voordat de ouders aan de poort staan om haar op te halen voor verlof, krijgt de groepsleiding op dienst te horen dat er in het verleden een onderzoek is geweest naar één van de ouders omdat er vermoedens waren van seksueel misbruik.

De begeleider in de groep moet een afweging maken hoe te handelen in deze situatie.

5. Competentiecluster 2: Samenwerken met de jeugdige en zijn gezin

”Bouw met mij een werkbare samenwerkingsrelatie op”

In dit cluster gaat het om het bouwen en onderhouden van een relatie die gebaseerd is op wederzijds vertrouwen en respect. Een relatie waarin je kunt samenwerken vanuit de gedachte dat een professional een tijdelijke rol heeft.

Voor een **wijkteam** gaat het bijvoorbeeld om vragen van jeugdigen en gezinnen waarbij je samenwerkt om tot een praktische oplossing te komen. Maar het kan ook gaan over onveilige situaties die je signaleert en bespreekbaar moet maken met de jeugdige en het gezin, terwijl je ook de samenwerking met hen moet zoeken. Voor de **GGZ** en de **gehandicaptenzorg** vraagt het bijvoorbeeld dat je, in de samenwerking, blijft aansluiten bij de vraag en motivatie van de jeugdige met zijn specifieke hulpvraag. Ook als je zelf een ander idee hebt over de gewenste aanpak. Voor de **jeugdzorg** betekent het bijvoorbeeld dat je met de jeugdige, en zijn soms complexe gezinssituatie, in verbinding blijft. Dat je de samenwerking op blijft zoeken, terwijl zij daarvoor niet gemotiveerd zijn en niet mee willen werken.

5.1 Professionele opgaven

- Het (onder)houden van de relatie als je kritische feedback moet geven en/of als je de veiligheid aan de orde moet stellen.
- Omgaan met weerstand van de jeugdige en zijn gezin tegenover professionals.
- Samen (blijven) werken met de jeugdige en zijn gezin na een genomen - moeilijk - besluit met vergaande consequenties.
- Het wel of niet laten zien van jouw eigen geraaktheid of emoties in het contact met de jeugdige en/of zijn gezin.

5.2 Vakvolwassen gedrag

Als een professional met de bovenstaande professionele opgaven wordt geconfronteerd, wordt van een vakvolwassen professional het volgende gedrag verwacht:

- Je werkt zoveel mogelijk met de situatie zoals deze is, en zet deze dus niet naar je eigen hand. Als de jeugdige niet met je aan tafel wil, onderzoek je met wie de jeugdige dan wel aan tafel wil. Je dwingt daarbij niets af.
- Je **maakt veiligheid bespreekbaar** en zoekt samen naar wat goed en veilig is voor de jeugdige en zijn gezin.
- Je **handelt zoveel mogelijk terughoudend**, vanuit het besef dat je een passant bent en dat een gekozen mentor en/of het netwerk blijvend is. Je maakt jezelf of de relatie met de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk niet belangrijker dan nodig. Je stelt **altijd veiligheid voorop** en doet alleen wat nodig is.
- Je **sluit in gedrag en houding aan** bij achtergrond, cultuur, leefwereld en eventuele beperkingen van de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk en je **oordeelt niet**.
- Je gaat altijd **respectvol** om met de kwetsbaarheid van het ‘bij mensen thuis mogen komen’ en ‘achter hun voordeur mogen kijken’.

- Je gaat uit van waar de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk in het proces is, wat hun vraag en motivatie is, wat in het verleden voor hen heeft gewerkt en wat in hun ogen mogelijke oplossingen zijn.
- Je geeft advies, input en/of informatie als de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk aangeven een vraag te hebben over een bepaald thema.
- Je stelt vragen ('wat heb(ben) jij/ jullie nodig'), onderzoekt deze en gaat daarna pas over op het onderwerp 'aanpak'. Je laat de hulpvraag leidend zijn, niet de methode of je eigen expertise.
- Je spreekt de jeugdige, zijn gezin en/of netwerk aan op gedrag als dat grensoverschrijdend is en actief luisteren niet meer mogelijk is.
- Je neemt bij een moeilijk besluit professionele afstand van de jeugdige en het gezin/netwerk. Je toont empathie, zodat de kans zo groot mogelijk is om in verbinding te blijven met de jeugdige en zijn gezin/netwerk.

5.3 Voorbeelden van complexe praktijksituaties

In de praktijk wordt een professional geconfronteerd met situaties die complex zijn en waarin van de vakvolwassen professional gevraagd wordt zijn vakvolwassen gedrag in te zetten.

Voorbeeld uit de gehandicaptenzorg

Een meisje van 17½ jaar (LVB) gaat vanuit een besloten groep op weekendverlof bij haar moeder. Op zaterdagavond krijgt ze ruzie met haar moeder over de kleding die ze aan wil als ze uitgaat. Ze loopt weg en gaat naar haar vriend. Daar overnacht ze. Op zondag belt ze naar de groep om te vertellen dat ze bij haar moeder is weggelopen. Ze heeft geen drugs gebruikt ondanks de stresssituatie, maar ze heeft wel de afspraak over het weekendverlof geschonden.

De professional staat voor de afweging hoe om te gaan met de geschonden afspraak in relatie tot het niet gebruiken van drugs in een stressvolle situatie.

Voorbeeld uit de jeugdzorg/jeugdbescherming

Een meisje is voor haar geboorte onder toezicht gesteld vanwege huiselijk geweld tussen haar ouders. Tijdens haar eerste levensjaar zijn geen incidenten gemeld en het meisje heeft zich bij beide ouders goed ontwikkeld. Vlak voor haar eerste verjaardag is er fors huiselijk geweld, waarbij moeder van het balkon springt om hulp te halen. Vader krijgt vanuit justitie een contactverbod opgelegd. Moeder en kind worden in een blijf-van-mijn-lijfhuis geplaatst. Moeder neemt al snel weer contact op met vader, waarmee zij haar dochter wederom in gevaar brengt. Daarom wordt besloten om het meisje uit huis te plaatsen bij de grootouders van moeders kant. Er worden afzonderlijke bezoeken georganiseerd met de ouders. In deze periode wordt gekeken of de omgang met de vader voor het meisje veilig is. Echter vader wil niet mee werken aan informatieoverdracht rondom zijn eigen situatie.

De professional staat voor de opgave om met beide ouders een vorm van samenwerking op te bouwen.

Voorbeeld uit een wijkteam

Met een jongen van 9 jaar gaat het niet goed. Zijn vader is lid van een motorclub en bekend bij de politie als vuurwapengevaarlijk. Zijn moeder verschuilt zich achter de vader. De jongen van 9 wil wel hulp, maar de vader wil absoluut geen hulp voor zijn zoon.

De professional staat voor de afweging hoe hij de veiligheid bewaart voor de zoon als hij de samenwerking opbouwt met hem en zijn moeder, en tegelijk om moet gaan met een vader die geen hulp wil en onveiligheid kan veroorzaken.

6. Competentiecluster 3: Versterken van het netwerk

”Ondersteun mij bij het inzetten, versterken en verbreden van mijn netwerk”

In dit cluster gaat het over actief met de jeugdige en zijn gezin op zoek gaan naar het netwerk, want er is altijd meer dan gedacht. Je ondersteunt bij het verder verstevigen en verbreden van het netwerk.

In het **wijkteam** betekent dit bijvoorbeeld dat je samen met de jeugdige en zijn gezin kijkt wat zij zelf kunnen en welke anderen in de omgeving af en toe willen ondersteunen. In de **GGZ**, **gehandicaptenzorg**, en **jeugdzorg** gaat het bijvoorbeeld om complexe en langdurige vragen waar de veiligheid in het geding kan zijn. Het zoeken naar mogelijke ondersteuning vanuit het netwerk is hier complex en het netwerk zal mogelijk ook begeleid moeten worden.

6.1 Professionele opgaven

- Bespreekbaar maken van een netwerk dat is aangedragen door de jeugdige en zijn gezin en dat jij onveilig vindt of waar jij vragen bij hebt.
- Het gezin en/of netwerk van de jeugdige vragen jou iets te doen waarvan is afgesproken dat zij het zelf zouden doen.
- Als professional weet je je erkend. Ook als je jouw eigen rol zo klein mogelijk laat zijn doordat je het netwerk inzet, verbreedt en versterkt.

6.2 Vakvolwassen gedrag

Als een professional met de bovenstaande professionele opgaven wordt geconfronteerd, wordt van een vakvolwassen professional het volgende gedrag verwacht:

- Je **weegt de inschattingen** van het netwerk en/of een zelfgekozen mentor ten aanzien van de veranderbereidheid van de jeugdige mee in je professionele inschatting.
- Je **maakt veiligheid bespreekbaar** en zoekt samen wat goed en veilig is voor de jeugdige en zijn gezin.
- Je stemt continu samen de verwachtingen af.
- Je **bemoedigt de jeugdige** in zijn zoektocht naar zelfstandigheid en maatschappelijke participatie.
- Je gaat actief met de jeugdige en zijn gezin op zoek naar het netwerk, want er is altijd meer dan gedacht.
- Je brengt samen de krachten van de jeugdige en zijn gezin/het netwerk in kaart, en **zoekt samen naar mogelijkheden om deze krachten te versterken**.
- Je **houdt oog voor kleine stapjes voorwaarts** als het gaat om het versterken van het netwerk en je benoemt en bevestigt deze.
- Je voert samen het gesprek **over de hulpvraag** en wie waarbij en op welk moment kan ondersteunen.
- Je **hebt het lef** om het gesprek met jeugdige en zijn gezin en/of netwerk aan te gaan over **veiligheid binnen het gezin en het netwerk, en besluit zo nodig om in te grijpen**.
- Je **ondersteunt**, zo nodig, de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk om het netwerk te onderhouden.

- Je **ondersteunt** de jeugdige en zijn gezin als zij door gebrek aan sociale en communicatieve vaardigheden moeite hebben om samen te werken of het netwerk te informeren.
- Je ondersteunt de jeugdige en zijn gezin om **samen met het netwerk een plan te maken**, waarin ieders bijdrage en rol helder is. Je geeft dit netwerk je vertrouwen. Je neemt het serieus als het informele netwerk zegt: “Er iets aan de hand met het kind”. Je stelt geen voorwaarden als: we gaan pas een onderzoek afnemen bij het kind als eerst een ander thema geborgd is.
- Je ondersteunt, indien nodig, bij de **uitvoering, evaluatie en bijstellen van het plan**. Het uitgangspunt blijft daarbij dat je eigen rol zo klein mogelijk kan blijven.
- Je bent **alert op signalen** uit het netwerk als het te zwaar wordt belast en uitgeput raakt.

6.3 Voorbeelden van complexe praktijksituaties

In de praktijk wordt een professional geconfronteerd met situaties die complex zijn en waarin van de vakvolwassen professional gevraagd wordt zijn vakvolwassen gedrag in te zetten.

Voorbeeld uit de jeugdbescherming

Een gezin met twee kinderen, een meisje van 11 jaar en een jongen van 14 jaar met probleemgedrag, staat onder toezicht. Op de vraag wie er uit het netwerk kan helpen wil de jongen zijn opa als begeleider inzetten. De moeder heeft problemen met opa en wil hem er absoluut niet bij betrekken.

De professional moet nu de afweging maken of en hoe opa in te zetten is als ondersteunend netwerk.

Voorbeeld uit een wijkteam

Een meisje van 16 jaar gebruikt vanaf haar 13e drank en drugs. Na een crisisopvang en een detox-behandeling heeft ze tijdelijk in een residentiële voorziening gewoond. Daarna is ze op een leefgroep gaan wonen. Dat is ideaal voor het meisje en het gezin/netwerk, want ze kan op de leefgroep terugvallen als het thuis even niet goed loopt. Als de leefgroep sluit, is de vraag welke ‘achterwacht’ er nog mogelijk is. Het meisje wil graag dat haar oom die rol vervult. De oom wil echter niet te veel afspraken maken en zich niet vastleggen. Dat past niet in zijn leven. Hij begeeft zich veel in het nacht- en uitgaansleven en er is een vermoeden dat hij drank en drugs gebruikt.

De professional moet nu de afweging maken of en hoe de oom in te zetten is als ondersteunend netwerk.

Voorbeeld uit de residentiële jeugdhulp

Een 15-jarige jongen zit in een gesloten groep vanwege gedragsproblemen en overmatig blowen. Na zes weken mag hij voor de eerste keer op verlof naar zijn vader. De verlofplanning is uitvoerig besproken met vader en hij zal zijn zoon ophalen op het station. De professional belt de vader en geeft door dat zijn zoon tien minuten eerder de bus naar het station heeft genomen. Dan krijgt hij te horen dat de vader zijn zoon niet kan ophalen, omdat hij onverwacht een spoedklus heeft gekregen van zijn werk.

De professional staat nu voor het dilemma om in te gaan op het beroep dat op hem gedaan wordt, of om de vader verantwoordelijk te laten zijn voor de opvang van de zoon.

7. Competentiecluster 4: Interdisciplinair samenwerken met en rond de jeugdige en zijn gezin/netwerk

“Werk met mij en mijn gezin en/of netwerk samen en stel mijn belang voorop in de samenwerking met collega’s en collega-organisaties”

In dit cluster gaat het om samenwerking met collega-professionals en collega-organisaties rond de vraag van de jeugdige en zijn gezin. De jeugdige en zijn gezin staan daarbij altijd voorop.

In het wijkteam gaat het bijvoorbeeld om de vraag wanneer je gaat opschalen en met hoeveel professionals en organisaties je hulp verleent aan een jeugdige en zijn gezin. In de gehandicaptenzorg, residentiële jeugdhulp, jeugdbescherming en GGZ gaat het bijvoorbeeld om multidisciplinair samenwerken en om de overdracht naar vervolghulp of terugkeer naar huis.

7.1 Professionele opgaven

- Professionals hebben, vanuit hun eigen expertise, verschillende, soms strijdige opvattingen over het probleem, het doel of de aanpak.
- Je zorgt dat de jeugdige centraal blijft staan, ook als er verschillende belangen spelen bij organisaties en financiering.
- Je hebt met elkaar een aanpak afgesproken en je wilt daar toch van afwijken.

7.2 Vakvolwassen gedrag

Als een professional met de bovenstaande professionele opgaven wordt geconfronteerd, wordt van een vakvolwassen professional het volgende gedrag verwacht:

- Je maakt je eigen **persoonlijke en professionele belang, visie en opvattingen** ondergeschikt aan het belang van de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk.
- Je maakt **veiligheid bespreekbaar** en zoekt samen **wat goed en veilig is** voor de jeugdige.
- Je praat afhankelijk van de veiligheid, altijd met de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk, in een gezamenlijk overleg.
- Je **overlegt, waar mogelijk en veilig, ook met de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk** in multidisciplinaire en interprofessionele overleggen en samenwerking. Kan de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk niet aanwezig zijn, dan licht je hen in over het overleg (als dat veilig is) en informeer je hen na afloop over de inhoud en besluitvorming.
- Je organiseert de inzet van lichtere of juist zwaardere ondersteuning en doet dit in overleg met de jeugdige, zijn gezin en eventueel betrokken collega’s bij collega-organisaties.
- Je hebt **respect en begrip** voor de verschillende referentiekaders en drijfveren van de jeugdige en zijn gezin.
- Je **staat voor wat je doet** als het in het belang van de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk is. En je kunt uitleggen waarom.
- Je **maakt samen een plan en afspraken** om de vraag aan te pakken en stelt, zo nodig, samen voorwaarden vast waaraan moet worden voldaan.

- Je bespreekt samen wat alle betrokkenen in deze situatie te bieden hebben voor deze jeugdige en het gezin/netwerk. Je maakt daarbij **afspraken over ieders rol en verantwoordelijkheid**.
- Je spreekt samen af wie het eerste aanspreekpunt is voor de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk en **je houdt je aan die afspraken**.
- **Je positioneert je ten opzichte van collega-professionals en andere organisaties** en gaat constructief met verschillen om. Bijvoorbeeld door deze bespreekbaar te maken. De jeugdige wordt daardoor goed ondersteund.
- Je kunt snel en soepel schakelen tussen preventieve en curatieve ondersteuning. Je doet dit in **samenspraak met professionals in de wijk en met andere organisaties**.
- **Je neemt (mede)verantwoordelijkheid** voor het proces en de gemaakte afspraken en spreekt je collega-professionals, zo nodig, hierop aan.
- Je hebt het lef om, in het belang van de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk, **buiten kaders te bewegen en motiveert dit**.
- Je spart met interne en externe collega's, de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk en stelt kritische vragen over de **effectiviteit en de efficiëntie** van de **aanpak**. Je onderzoekt ook of je toe kan met minder ondersteuning, of dat juist meer ondersteuning nodig is. Je onderneemt actie als één van beide aan de orde is.
- **Je evalueert** regelmatig **samen** wie er nog nodig zijn, en wat de toegevoegde waarde van alle betrokkenen is voor de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk. Daarna doe je zelf, dan wel doen andere professionals of organisaties zo nodig - tijdelijk - een stap terug. Dit wordt niet persoonlijk opgevat.
- Je **motiveert en onderbouwt** je handelen. Dit doe je met de **beroepscode, vakinhoudelijke richtlijnen, je expertise en intuïtie**. Mogelijk gelden ook **wettelijke** of **organisatorische** kaders (bijvoorbeeld financiering) als onderbouwing.
- Bij je eigen organisatie kaart je aan waar **knelpunten** zijn die voortkomen uit (gemeentelijk) beleid en wet- en regelgeving. Je denkt mee over **alternatieve oplossingen** hiervoor.
- **Je draagt bij aan de professionalisering** van (startbekwame) interne en externe collega's. Dit doe je door vanuit je eigen kennis en ervaring kritische vragen te stellen die helpen bij een juiste signalering en interpretatie.
- **Je signaleert nieuwe vragen en trends** die voorkomen in het werkveld, en kaart deze bij de eigen organisatie aan.

7.3 Voorbeelden van complexe praktijksituaties

In de praktijk wordt een professional geconfronteerd met situaties die complex zijn en waarin van de vakvolwassen professional gevraagd wordt zijn vakvolwassen gedrag in te zetten.

Voorbeeld uit de jeugdzorg

Een jongen van bijna 18 jaar met een autismespectrumstoornis heeft jaren op een groep gewoond. Hij is, samen met een andere jeugdige, een huisje van een zorgaanbieder gaan bewonen. Hij krijgt daarbij woonbegeleiding. Al snel blijkt dat dit te hoog gegrepen is voor de jongen. Hij kan de zelfstandigheid niet aan en wordt depressief. Terug naar de groep kan niet, omdat deze snel zal worden opgeheven. De behandelaar vanuit de GGZ verwijst hem naar een autistengroep waar hij kan wonen tot 25 jaar. Echter, doorstroming lukt niet omdat de uitstroom stagneert. De professional staat voor de opgave om samen met ketenpartners en gemeentes een passende plek te vinden.

Voorbeeld uit een wijkteam

Een gezin met drie kinderen heeft sinds zeven jaar twee ton schuld. De vader heeft depressieklachten en de moeder heeft angstklachten. Het gezin staat onder bewind en er zijn politiecontacten. Schuldsanering zou een passende oplossing zijn, maar het gezin komt daar niet voor in aanmerking omdat het een koophuis heeft. Het gezin heeft geen recht op een andere (huur) woning. De afdeling schulddienstverlening van de gemeente staat niet open voor schuldsanering. Als er wordt opgeschaald zal de trajectbegeleider van de schulddienstverlening gepasseerd worden. De wijkteammedewerker staat voor de afweging of hij de trajectbegeleider van de schulddienstverlening zal passeren of niet.

Voorbeeld uit de gehandicaptenzorg

Een jongen van 17 (LVG) heeft een begeleid-wonentraject achter de rug en gaat nu zelfstandig wonen. Begeleid-wonen sluit het contact af. In zijn nieuwe woonplaats komt de jongen voor nazorg door het wijkteam op een wachtlijst van meer dan een maand. Begeleid wonen schat in dat, als de jongen een maand of langer moet wachten op nazorg, hij zal vervallen in oud gedrag en daarmee achteruit zal gaan.

De begeleider staat nu voor de opgave om samen met ketenpartners en gemeentes te zorgen dat de jongen toch snel de benodigde begeleiding krijgt.

8. Competentiecluster 5: Regie (deels en tijdelijk) overnemen van de jeugdige en zijn gezin

“Leg duidelijk uit wanneer jij over mij of voor mij beslist en waarom.”

In dit cluster gaat het om situaties waarin je de regie (deels en tijdelijk) overneemt. Hiervan is met name sprake in de jeugdzorg, de GGZ, en de gehandicaptenzorg.

Voorbeelden

In het wijkteam kan het gaan om het signaleren van onveiligheid en het (on)gevraagd doorgeven hiervan aan betreffende instanties die maatregelen kunnen nemen. Bij de jeugdbescherming kan, vaak vanuit complexe gezinssystemen, de regie (tijdelijk) overgenomen worden als de veiligheid in het geding is. Bij de GGZ en de gehandicaptenzorg kan de regie (tijdelijk) overgenomen worden als de veiligheid in het geding is door de verstandelijke beperking of het psychiatrisch ziektebeeld van de jeugdige. In de jeugdzorg wordt de regie bijvoorbeeld overgenomen als afspraken niet worden nagekomen.

8.1 Professionele opgaven

- Wanneer richt je de minste schade voor betrokkenen aan als het thuis onveilig is: laat je de jeugdige thuis wonen of plaats je hem uit huis?
- Grijp je in, wetende dat je daarmee het vertrouwen van de ouders of verzorgers schaadt, of wacht je af?
- Wat is het omslagpunt van lichte ondersteuning bieden naar ingrijpen en/of zware ondersteuning bieden (tot en met regie overnemen)?
- Jij maakt een keuze om de regie tijdelijk over te nemen, terwijl je collega-professional(s) een andere afweging maakt (maken).

8.2 Vakvolwassen gedrag

Als een professional met de bovenstaande professionele opgaven wordt geconfronteerd, wordt van een vakvolwassen professional het volgende gedrag verwacht:

- **Je hoort altijd de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk** of je zorgt dat een vertegenwoordiger namens hen spreekt. De wens en/of behoefte van de jeugdige en zijn gezin zijn uitgangspunt voor het besluit. Die behoefte of wens wordt vastgelegd.
- **Je laat bij elke afweging de veiligheid van de jeugdige en zijn gezin voorop staan.** Je zorgt voor de veiligheid van het netwerk, de groep, de sociale omgeving en jezelf. Je neemt pas in laatste instantie de regie (deels) over.
- **Je focust altijd op krachten en mogelijkheden** van jeugdige en zijn gezin en/of netwerk.
- Je neemt alle andere betrokkenen mee in het proces van afwegingen maken bij beslissingen, door deze **transparant te benoemen**. Je stimuleert dat ook anderen dezelfde transparantie tonen in hun beslissingen. Het gaat dan om: Waar zitten we in het proces? Wat zijn ieders afwegingen en belangen? Tot wanneer kan er lichte ondersteuning ingezet worden en wanneer moet overgegaan worden tot zware ondersteuning? Wanneer moet de regie (deels en/of tijdelijk)

overgenomen worden? Wat zijn ieders twijfels? Hoe kunnen we risico's wegnemen? Wat zegt de eigen intuïtie? Wat zijn alternatieven? Wat zijn consequenties van de afwegingen en voor wie zijn ze? Wat maakt dat een bepaald besluit genomen wordt?

- Je **bespreekt de veiligheid** en vraagt altijd eerst aan de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk **hoe zij zelf denken de veiligheid te garanderen**.
- Je onderzoekt en analyseert zorgvuldig wat de **opties en consequenties** zijn. Je kijkt daarbij naar:
 - Draagkracht versus draaglast van de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk.
 - Hoe de jeugdige en het gezin hun netwerk kunnen verbreden, versterken en positioneren.
- Je blijft **actief luisteren naar de afwegingen van de anderen** en openstaan voor het proces.
- Je **checkt en gebruikt valide, actuele en betrouwbare hulpbronnen en tools**. Deze ondersteunen inhoudelijk bij het maken van een zorgvuldige afweging. Je vertaalt deze naar de situatie van de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk en onderscheidt daarbij feiten van morele en persoonlijke interpretaties.
- Je houdt scherp **wat het doel is en wat je daarin te bieden hebt**. Je zorgt dat je niet in het gezin en/of netwerk gezogen wordt. Als het juist wel wenselijk is om op deze wijze betrokken te zijn stem je met collega's af hoe dat jouw hulp beïnvloedt.
- Je **neemt een besluit altijd in overleg met collega's**. Zeker als het gaat over de verantwoordelijkheid wegnemen bij de jeugdige en zijn gezin. Je toetst bij hen en reflecteert op je afwegingen.
- Je **neemt eindverantwoordelijkheid** voor een afgewogen besluit en houdt de regie daarop. Je legt het proces, de afwegingen en het besluit vast.
- Je **wijst ouders op de (onafhankelijke) ondersteuning** die ze kunnen krijgen wanneer je besluiten neemt waar ze niet, of maar gedeeltelijk, achter kunnen staan.
- Je hebt het lef om, in specifieke situaties waarin de jeugdige erbij gediend is, **af te wijken van organisatiebeleid of professionele standaarden**. Je kunt dit verantwoorden naar de jeugdige en zijn gezin en/of netwerk, naar de eigen organisatie en, zo nodig, ook naar de tuchtrechter.
- Je **blijft kritisch en onderzoekend**: is het genomen besluit nog steeds het beste?
- Je durft **hulp en ondersteuning voor jezelf** te vragen:
 - Je erkent je eigen (professionele en emotionele) grenzen en bespreekt dilemma's.
 - Je weet wat je zelf wel en niet kunt organiseren en schakelt collega's in als dat in het belang is van de jeugdige.
 - Je signaleert bij jezelf wanneer je je overbelast voelt en geeft dit tijdig aan bij je collega's en leidinggevende.
 - Je houdt oog voor je eigen veiligheid.

8.3 Voorbeelden van complexe praktijksituaties

In de praktijk wordt een professional geconfronteerd met situaties die complex zijn en waarin van de vakvolwassen professional gevraagd wordt zijn vakvolwassen gedrag in te zetten.

Voorbeeld uit de jeugdzorg

Een jongen van Afghaanse ouders woont met zijn volwassen broers bij hun moeder. Het gezin is gevlucht uit Afghanistan en heeft jaren in een AZC gewoond. De jongen is daar geboren. Er heeft huiselijk geweld plaatsgevonden tussen de ouders. Vader woont op zichzelf en heeft psychische klachten door PTSS. In het gezin is sprake van een cultureel bepaald rollenpatroon. De jongen luistert bijvoorbeeld niet naar zijn moeder en wil dat ze doet wat hij zegt. Op school gaat het niet goed met de jongen en hij komt regelmatig in contact met de politie. De oudste broer scheldt de moeder regelmatig uit dat ze haar zoon niet goed opvoedt. Als verantwoordelijke oudste man in huis straft hij zijn jongere broer. Hij vindt slaan daarbij gerechtvaardigd. In een gesprek met de oudste broer wordt uitgelegd dat slaan niet kan. Hij gelooft niet in verandering door praten en vraagt wat dan wel helpt.

De professional staat voor de afweging tot welk moment het thuis veilig is, en welke ondersteuning nog ingezet kan worden om een uithuisplaatsing te voorkomen.

Voorbeeld uit de gehandicaptenzorg

Twee ouders met een licht verstandelijke beperking hebben een baby. Zij blijken 24 uur per dag toezicht nodig te hebben om de veiligheid van hun baby te borgen. De ouders zijn het hier niet mee eens en vinden dat ze goed voor hun baby kunnen zorgen. Ze willen wel meewerken, maar er blijkt onvoldoende netwerk te zijn om 24 uren hulp vorm te geven. Ze willen echter niet met z'n drieën in een instelling worden geplaatst.

De professional moet de afweging maken wat in het belang van de baby de beste oplossing is, liefst in goed overleg met de ouders.

Voorbeeld uit de specialistische jeugdzorg

Voor een vluchtelingengezin is er bij meerdere professionals zorg over de jongste dochter van 8 jaar. De vader is zeer dreigend en heeft zijn hoofdbehandelaar de deur uitgezet. Een buurvrouw waar dit meisje regelmatig is, zegt tegen de ambulante werker dat het meisje thuis bijna geen eten krijgt, dat zij niets aan de professionals mag vertellen en regelmatig op straat wordt geschopt door haar vader. In een gesprek met het meisje zelf vertelt zij hier niets over en ontkent. Er zijn de nodige vermoedens, maar - buiten het verhaal van de buurvrouw - ontbreken de feiten. De hoofdbehandelaar van de vader durft door de dreiging van de vader niet meer het huis in te gaan en kan voor deze situatie geen verantwoordelijkheid meer dragen. De ambulante werker kan, durft en mag nog wel binnenkomen.

De ambulante werker moet de afweging maken tot wanneer het thuis veilig genoeg is voor het meisje, of wanneer overgegaan moet worden tot een melding en mogelijke uithuisplaatsing.

Voorbeeld uit de GGZ

Er wordt een meisje aangemeld met de volgende klachten: anorexia, verzuim van school, suïcidale uitingen, weglopen van huis en het zichzelf verwonden. In een gesprek bij haar thuis is de rolverdeling meteen duidelijk: de moeder praat en het meisje verstopt zich. Er is een broer in het gezin die verslaafd is en dreigend gedrag vertoont. Het meisje zegt: "Ik wil wel opgenomen worden, maar dan wil ik ook dat mijn moeder en broer met zichzelf aan het werk gaan." De verslaafde broer van dit meisje wil geen hulp. Er zijn ook geen mogelijkheden om met hem aan de slag te gaan. Moeder doet enorm haar best.

De professional moet de afweging maken over hoe je het meisje uit huis plaatst en toch de medewerking van moeder houdt. En ook over hoe je dit meisje onder "moeders vleugels" weg kunt halen, zonder deze losmaking traumatisch te maken.

Bijlage 1: Begrippenlijst

Deze woordenlijst geeft de betekenis weer van enkele veel gebruikte begrippen in het profiel.

Begrip	Betekenis
Cliënt (jeugdige en zijn gezin)	De perso(o)n(en) met wie de jeugdhulpverlener een professionele relatie aangaat. De jeugdhulpverlener kan met meerdere personen tegelijk een professionele relatie aangaan. Bijvoorbeeld wanneer hij niet alleen aan de jeugdige maar ook aan diens ouders/opvoeders of andere betrokkenen professionele hulp verleent. Hierbij is een onderscheid mogelijk tussen vrijwillige jeugdhulp en jeugdbeschermingsmaatregelen. Waarbij in dit laatste geval de samenleving, in casu de daartoe ingestelde instituten, opdrachtgever is.
Gezin	De groep van aan elkaar gerelateerde personen die in het leven van de jeugdige(n) een (belangrijke) rol spelen. Leden van het gezin hoeven niet zelf ook cliënt te zijn, ook al is dat wel vaak het geval.
Competentie	De kennis, beroepshouding en vaardigheden van de jeugd- en gezinsprofessional die bijdragen aan het succesvol handelen. Competenties krijgen concreet inhoud door ze te beschrijven in termen van (waarneembaar) gedrag.
Context	Kenmerkende werksituaties in de praktijk van de vakvolwassen professional, waarin zich de professionele opgaven voordoen.
Hbo-professional	Professional die een hbo-opleiding heeft afgerond die toelaatbaar is voor het Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ).
Netwerk / sociale omgeving	De wijde kring van personen waarin het leven van jeugdige zich afspeelt. Deze kring omvat meer personen dan de gezinssituatie en is minder scherp afgegrensd.
Professionele opgave	Professionele opgaven zijn complexe vraagstukken in de praktijk waarin professionals, gebruikmakend van hun eigen vakkennis en die van andere professionals, bewuste afwegingen maken omtrent de aanpak van de situatie. In dit type situaties wordt altijd een beroep gedaan op meerdere bekwaamheden tegelijk: observeren en analyseren van de situatie, communiceren, overwegen welke interventies in aanmerking komen en wat de effecten daarvan zijn, samenwerken, praktisch handelen, en evalueren.
Vakvolwassen gedrag	Operationalisering van de competenties van de vakvolwassen hbo-professional in een bepaald cluster van professionele opgaven.

Bijlage 2: Stimuleren van beroepsontwikkeling

Er zijn verschillende manieren waarop in het werkveld invulling wordt gegeven aan professionalisering. Individueel door bijvoorbeeld reflectie en deskundigheidsbevordering. En binnen organisaties door bijvoorbeeld HR- en opleidingsbeleid en kwaliteitsbeleid. Gemeenten dragen, in hun rol als inkoper, bij aan het stimuleren van professionalisering door onder andere de eisen die zij stellen bij de inkoop.

Dit competentieprofiel is ook uitgewerkt tot een tool waarmee professionals snel zicht hebben op de professionele opgaven waar zij voor kunnen komen te staan en het daarbij gewenste gedrag. Deze tool kunnen zij inzetten om te onderzoeken waaraan zij, in het kader van hun beroepsontwikkeling, kunnen werken. De tool is te vinden op de website van [PJ&J](#)

Functies van het competentieprofiel en samenhang met andere instrumenten

Competenties beschrijven de kennis, beroepshouding en vaardigheden van de hbo-jeugd -en gezinsprofessional, die bijdragen aan het succesvol handelen in een specifieke context.

Het competentieprofiel heeft de volgende functies:

- Input voor de verdere doorontwikkeling, inrichting en concretisering van het [opleidingsprofiel](#) van de relevante hbo-bacheloropleidingen
- Richting geven aan [deskundigheidsbevordering](#) en leren op de werkplek
- Input voor branches en organisaties voor vertaling naar [functieprofielen](#)

Hieronder wordt de samenhang tussen het competentieprofiel, deskundigheidsbevordering en het opleidingsprofiel toegelicht.

Deskundigheidsbevordering en competentieprofiel

Professionals gebruiken het competentieprofiel voor het vormgeven aan hun professionele ontwikkeling. Bijvoorbeeld als het gaat om het maken van keuzes voor [deskundigheidsbevordering](#). Het profiel biedt daarvoor houvast en inspiratie. Daarnaast helpt het competentieprofiel bij het ontwikkelen van een beroepsidentiteit.

Opleidingsprofiel en competentieprofiel

Het competentieprofiel biedt het kader voor het [opleidingsprofiel](#) dat door de initiële hbo-opleidingen wordt gebruikt. Het opleidingsprofiel beschrijft wat een startend professional moet kennen en kunnen. Er is sprake van een wisselwerking: het opleidingsprofiel wordt gebruikt om de opleidingen in te richten, en andersom biedt het opleidingsprofiel inspiratie voor het competentieprofiel. Het is van belang dat als van professionals bepaald vakvolwassen gedrag wordt verwacht, de basis daarvoor in de opleiding gelegd is. Andersom biedt het vakvolwassen competentieprofiel een ontwikkelperspectief voor alle professionals.

Startbekwaam	Vakvolwassen
Enige werkervaring met beperkt aantal praktijksituaties (bijvoorbeeld stage)	Meerdere jaren werkervaring in veel verschillende praktijksituaties
Handelt op basis van kennis uit de opleiding die nog weinig gekoppeld is aan ervaring	Handelt op basis van kennis uit de opleiding, ervaringskennis, actuele kennis die is opgedaan met deskundigheidsbevordering en in de werkpraktijk opgedane inzichten
Werkt methodisch	Werkt methodisch en kan daarmee spelen, durft gefundeerd af te wijken
Heeft nog geen specialistische kennis ontwikkeld	Heeft ook eigen, specialistische kennis ontwikkeld (in de diepte en/of de breedte van het werk)
Zoekt begeleiding bij zelfstandig handelen in complexe praktijksituaties	Handelt zelfstandig in alle complexe praktijksituaties ¹ en begeleidt startbekwame professionals daarbij
Volgt ontwikkelingen in het vakgebied	Draagt actief bij aan ontwikkelingen in het vakgebied

Functieprofiel en competentieprofiel

Het competentieprofiel kan door organisaties worden gebruikt bij het opstellen van functieprofielen. In **functieprofielen** worden taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden beschreven. En het bijpassende opleidingsniveau, de werkervaring en competenties die nodig zijn voor een specifieke functie binnen de organisatie. Het competentieprofiel kan hierbij als ‘kompas’ dienen. Nog een andere mogelijkheid is dat binnen een bepaalde branche de ontwikkeling van een aantal specifieke competenties wordt opgepakt, zoals bijvoorbeeld in de jeugdzorg is gebeurd rondom het herkennen en bespreekbaar maken van seksueel misbruik.

Vervangt dit profiel de bestaande profielen?

Bij het maken van het competentieprofiel is ook gebruik gemaakt van de bestaande profielen die in de sector bekend zijn, waaronder het profiel van jeugdzorgwerker, het beroepscompetentieprofiel D (gehandicaptenzorg) en het profiel van de GGZ agoog. In bijlage 6 is een overzicht opgenomen van de betrokken profielen. Deze profielen zijn op verschillende manieren betrokken bij de ontwikkeling van dit nieuwe profiel: als basismateriaal en als spiegel- en toetsmateriaal.

Voor andere profielen dan die van de jeugdzorgwerker, geldt dat het nieuwe profiel van de hbo-jeugd- en gezinsprofessional alleen het deel van de bestaande profielen kan vervangen waar het gaat om het werken met jeugdigen. Voor bijvoorbeeld het beroepscompetentieprofiel D (gehandicaptenzorg) en het profiel van de GGZ agoog geldt dat dit ook het profiel is dat wordt gebruikt voor professionals die werken met andere doelgroepen dan jeugdigen. In het werken met deze andere doelgroepen zijn (in ieder geval een deel van) de professionele opgaven anders, evenals het gedrag dat van een vakvolwassen professional wordt verwacht.

Bijlage 3: Overzicht van professionele opgaven

In het volgende overzicht zijn de professionele opgaven opgenomen die zijn opgehaald in het werkveld. Dit overzicht is niet uitputtend. Professionals kunnen samen met hun collega's kijken voor welke andere professionele opgaven zij in de dagelijkse praktijk (nog meer) staan.

Profesionele opgaven
<ul style="list-style-type: none">• Neem je de regie (deels) over of laat je de regie bij de jeugdige en/of zijn gezin?• De jeugdige en zijn gezin/netwerk willen de regie niet nemen en doen een dringend beroep op jou om voor hen te zorgen.• Ga je mee met de opvatting van de jeugdige of met die van zijn gezin als zij verschillend denken over regie voeren?• Wie bepaalt wat goed is voor de jeugdige en zijn gezin/netwerk? Wat als zij voor zichzelf iets goed vinden, wat jij vanuit je professionaliteit niet goed vindt?• Laat je de jeugdige en zijn gezin bepalen wat goed genoeg is? Of bepaal jij vanuit je eigen professionele opvattingen wat goed is als je het niet met hen eens bent?
<ul style="list-style-type: none">• Het (onder)houden van de relatie als je kritische feedback moet geven en/of als je de veiligheid aan de orde moet stellen.• Omgaan met weerstand van de jeugdige en zijn gezin tegenover jou.• Samen (blijven) werken met de jeugdige en zijn gezin na een genomen - moeilijk - besluit met vergaande consequenties.• Laat je jouw eigen geraaktheid of emoties zien in het contact met de jeugdige en/of zijn gezin of verberg je deze?
<ul style="list-style-type: none">• Bespreekbaar maken van een netwerk dat is aangedragen door de jeugdige en zijn gezin en dat jij onveilig vindt, of waar jij vragen bij hebt.• Het gezin en/of netwerk van de jeugdige vragen jou iets te doen waarvan is afgesproken dat zij het zelf zouden doen.• Je toch erkend weten als je jouw eigen rol zo klein mogelijk laat zijn, doordat je het netwerk inzet, verbreedt en verstrekt.
<ul style="list-style-type: none">• Professionals hebben, vanuit hun eigen expertise, verschillende, soms strijdige opvattingen over het probleem, het doel of de /aanpak.• Je zorgt dat de jeugdige centraal blijft staan. Ook als er verschillende belangen spelen van organisaties en financiering.• Je hebt met elkaar een aanpak afgesproken. Jij wilt daar toch van afwijken.
<ul style="list-style-type: none">• Wanneer richt je de minste schade aan voor betrokkenen als het thuis onveilig is: de jeugdige thuis laten wonen of uit huis plaatsen?• Grijp je in, wetende dat daarmee het vertrouwen van de ouders/verzorgers geschaad wordt, of wacht je af?• Je vindt balans tussen lichte ondersteuning bieden waar het kan, en zware ondersteuning (tot en met regie overnemen) waar en wanneer dat nodig is.• Je maakt een keuze om de regie tijdelijk over te nemen terwijl je collega professional(s) een andere afweging maakt (maken).

Bijlage 4: Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd

(Zoals opgenomen in het definitieve en vastgestelde Landelijk opleidingsdocument sociaal werk, februari 2017)

Kennisbasis

Het profiel sociaal werk – jeugd beschrijft wat studenten met dit profiel leren in hun opleiding. Zij leren te handelen in overeenstemming met de Jeugdwet en in het belang van jeugd. Onderstaand overzicht geeft per bouwsteen weer over welke aanvullende kennis de professional sociaal werk – jeugd beschikt als aanvulling op de generieke kennis die van belang is voor het werken met jeugd.

Bouwsteen Beroep sociaal werk	
<i>Relevante elementen in de generieke kennisbasis</i>	<i>Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd</i>
<ul style="list-style-type: none">• Maatschappelijke opdracht van sociaal werk• Internationale definitie van sociaal werk, waaronder universele rechten van mensen en kinderen• Kernwaarden van het beroep, zoals empowerment, participatie, inclusie, rechtvaardigheid, diversiteit	<ul style="list-style-type: none">• <i>Pedagogische visies, ook internationaal</i>• <i>Rechten van het kind (IVRK)</i>

Relevante elementen in de generieke kennisbasis

- Sociaal functioneren van individuen in interactie met de directe sociale omgeving: gezin, (peer)groep, lokale gemeenschap
- Interactie en wederzijdse beïnvloeding in de directe sociale omgeving: groepsdynamica, systeemtheorie, interactietheorie
- Intermenselijke invloeden die sociaal functioneren bevorderen: empathie, bescherming, zorgzaamheid, ondersteuning, sociaal-culturele inclusie
- Intermenselijke invloeden die sociaal functioneren belemmeren: pesten, huiselijk / seksueel geweld, vooroordelen, discriminatie, etikettering/stigmatisering, sociaal-culturele uitsluiting
- Gebruik van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling
- Intergenerationele overdracht
- Sociale kwetsbaarheid en kracht: belemmeringen en mogelijkheden voor (de ontwikkeling van) sociaal functioneren
- Basale kennis over beperkingen en problemen met betrekking tot gezondheid en gedrag
- Wettelijke bescherming van kwetsbare burgers
- Gedwongen kaders: maatregelen m.b.t. ouderlijk gezag; gedwongen opname
- Motorische, zintuiglijke, seksuele, emotionele, affectieve, cognitieve, sociale ontwikkeling gedurende de levensloop
- Sociale ontwikkelprocessen in relatie met de omgeving: hechting, socialisatie, ontwikkeling van sociale relaties en vaardigheden
- Ontwikkeling van persoonlijkheid en identiteit

Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd

- Ouderschapstheorieën
- Ontwikkelingspsychologie
- (Ortho)pedagogiek
- Gezinspedagogiek, met name kennis over meervoudige loyaliteit, scheiding
- Basis onderwijspedagogiek
- Spel- en vrijetijdskunde
- Mediapedagogiek
- Ontwikkelingspsychopathologie
- Sociologie, met name visies op jeugd en opvoeden, jeugdculturen
- Criminologie, met name kennis over jeugdcriminaliteit
- Jeugdgezondheidszorg
- Kennis over seksualiteit, misbruik, risicogedrag
- Werken in gedwongen jeugdkader

Bouwsteen Werkwijzen sociaal werk	
<p><i>Relevante elementen in de generieke kennisbasis</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Praktijktheorieën waaronder opvoedkundige benaderingen • Ondersteunende theorieën voor methodisch werken, waaronder opvoedtheorieën • Theorieën over helpen, begeleiden en coachen, waarnemen en observeren, gespreksvoering, creatief agogische benaderingen en conflicthantering • Normatieve en levensbeschouwelijke dimensies van sociaal werk • Beroepscodes in het sociale domein 	<p><i>Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ouderschapstheorieën • Ontwikkelingspsychologie • (Ortho)pedagogiek • Gezinspedagogiek, met name kennis over meervoudige loyaliteit, scheiding • Basis onderwijspedagogiek • Spel- en vrijetijdskunde • Mediapedagogiek • Ontwikkelingspsychopathologie • Sociologie, met name visies op jeugd en opvoeden, jeugdculturen • Criminologie, met name kennis over jeugdcriminaliteit • Jeugdgezondheidszorg • Kennis over seksualiteit, misbruik, risicogedrag • Werken in gedwongen jeugdkader

Bouwsteen Organisatie sociaal werk	
<p><i>Relevante elementen in de generieke kennisbasis</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Organisaties waar professionals sociaal werk werken zoals (gemeentelijke) overheid, sociale wijkteams, gespecialiseerde zorg gericht op bijvoorbeeld jeugd, gehandicapten, psychiatrie, verslavingszorg • Organisaties waarmee professionals sociaal werk samenwerken op het terrein van bijvoorbeeld onderwijs, gezondheidszorg, kunst & cultuur, sport, vrijetijdsbesteding en media • Intramurale, semimurale, extramurale en ambulante voorzieningen • Verhouding burger, overheid en civil society 	<p><i>Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd</i></p>

Bouwsteen Maatschappelijke context sociaal werk

Relevante elementen in de generieke kennisbasis

- Politieke stromingen en standpunten met betrekking tot het sociale domein
- Sociaal beleid van landelijke, regionale en lokale overheden
- Domeinspecifieke wet- en regelgeving zoals de Participatiewet, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Wet langdurige zorg (Wlz), Jeugdwet, beroepsregistratie (BIG-register), klacht- en tuchtrecht, privacywetgeving, Wet bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen (Wet bopz).

Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd

- (Pedagogische) civil society
- Jeugdparticipatie en eigen regie jeugd
- Gemeentelijk jeugdbeleid
- Wet bescherming persoonsgegevens
- Norm van de verantwoorde werktoedeling
- Recht en wet: jeugdwet, jeugdrecht, familierecht, jeugdstrafrecht, leerplicht, jeugdbeleid
- Kinderbeschermingsmaatregelen

Bouwsteen Onderzoek en innovatie sociaal werk

Relevante elementen in de generieke kennisbasis

- Vindplaatsen van wetenschappelijke kennis over sociaal werk en effectieve sociale interventies
- Landelijke kenniscentra en databanken voor effectieve interventies binnen het sociale domein
- Innovatieve, op verbetering van de praktijk gerichte onderzoeksmethoden
- Sociale en technologische innovatie in het sociale domein
- Sociaal ondernemerschap

Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd

- Nieuwe wetenschappelijke inzichten ten aanzien van jeugd en opvoeden
- Nieuwe effectieve jeugdinterventies
- Methodologie van (participatief) jeugdonderzoek
- Ondernemerschap in de context van transformaties jeugdhulp

Relevante elementen in de generieke kennisbasis

- Professionele standaarden voor de beroepsuitoefening
- De maatschappelijke inbedding van professionalisering in onder meer beroepsvereniging, beroepsregistratie, beroepscode, tuchtrecht.

Kennisbasis profiel sociaal werk – jeugd

- Professionalisering Jeugdhulp
- Kwaliteitsregister Jeugd
- Beroepscode Jeugdzorgwerker/ beroepscode voor professionals in jeugdhulp
- Klachtrecht; Tuchtrect voor professionals in jeugdhulp
- Registratie en deskundigheidsbevordering

Bijlage 5: Methodische verantwoording

Het competentieprofiel is ontwikkeld in het programma Professionalisering Jeugdhulp en Jeugdbescherming (PJ&J), in het kader van de programmalijn Beroepsontwikkeling. Een projectteam met professionals uit verschillende branches en organisaties (zie bijlage 6) is de veranderende werkwijze in gegaan en heeft daar inhoud verzameld voor het profiel. Het competentieprofiel komt daarmee voort uit een werkveld in beweging, en ondersteunt de ontwikkelingen die daar spelen. Op meerdere momenten tijdens het ontwikkelproces heeft het projectteam feedback op conceptuitwerkingen gevraagd aan vertegenwoordigers uit het werkveld (zie bijlage 6). Het competentieprofiel is dus gevalideerd: professionals, staf en management hebben vastgesteld dat dit profiel herkenbaar en bruikbaar is in de zich ontwikkelende werkwijze.

De ontwikkelroute die het projectteam heeft gevolgd bestaat uit de volgende stappen.

1. Gezamenlijk vertrekpunt bepalen: de professional op hbo-functieniveau in jeugdhulp en jeugdbescherming van de toekomst

Op basis van beschikbare documenten en profielen is een beeld gevormd van de toekomstige professional op hbo-functieniveau in de jeugdhulp en jeugdbescherming. Deze stap heeft geresulteerd in een focus op twee centrale uitdagingen in de transitie: werken vanuit de jeugdige (cliënt centraal) en integraal samenwerken. Dat is de kern van het werk voor de toekomstige professional in jeugdhulp en jeugdbescherming. Deze twee uitdagingen vormen daarmee het gezamenlijke vertrekpunt voor de inhoudelijke ontwikkeling van het competentieprofiel.

2. Verzamelen van data in het veranderende werkveld

Het projectteam heeft in het brede werkveld interviews gehouden met professionals die samen met hun organisaties stappen hebben gezet in cliëntgericht werken en integraal samenwerken, zoals beoogd in de transitie. In totaal zijn 45 werkplekken aangedragen door de leden van het projectteam en van het PJ&J programmateam. Op 21 van deze werkplekken zijn daadwerkelijk interviews afgenomen. Tijdens de interviews hebben projectteamleden de gesprekspartners uitgenodigd om kenmerkende praktijksituaties in te brengen over cliëntgericht werken en integraal samenwerken. Dit zijn situaties waarin de geïnterviewden professionele opgaven en spanningsvelden ervaren die voortkomen uit:

- Het echt centraal stellen van de jeugdige en diens gezin: de behoefte van de jeugdige en het netwerk als uitgangspunt nemen voor de hulp, met focus op het versterken of behouden van de eigen regie door de jeugdige.
- Het professioneel samenwerken met andere disciplines, organisaties en professionals waarbij de jeugdige en het gezin centraal staan.

Deze kenmerkende praktijksituaties hebben de interviewers samen met de gesprekspartners grondig verkend aan de hand van vragen als: welk spanningsveld of welke professionele opgave speelde er? Welke afwegingen moest je maken? Wat was je aanpak en het effect daarvan? Wanneer doet iemand het goed? Dit heeft geresulteerd in 37 verzamelde kenmerkende praktijksituaties waar de professional in de veranderende en toekomstige werkwijze mee te maken kan krijgen.

3. Ontwikkelen en voorleggen concept competentieprofiel

Het projectteam heeft de verzamelde kenmerkende praktijksituaties gebruikt als bronmateriaal voor een eerste conceptuitwerking van het competentieprofiel. Alle situaties zijn nader geanalyseerd op professionele opgaven. Per professionele opgave is beschreven welk gedrag van een vakvolwassen professional verwacht wordt. De dilemma's zijn geclusterd in vijf verwante professionele opgaven die breed gelden voor alle bezochte werkplekken. Deze clusters met professionele opgaven zijn vervolgens uitgewerkt in gedrag dat van een vakvolwassen professional verwacht wordt. De eerste versie van dit competentieprofiel is voorgelegd aan zes kritische vrienden. Hun feedback en input is gebruikt om deze eerste versie aan te vullen en aan te scherpen.

Checken van het concept competentieprofiel in de praktijk

De (wel en niet bezochte) werkplekken zijn gevraagd om een reactie, evenals de kritische vrienden uit stap drie. De praktijkcheck heeft duidelijk gemaakt wat de herkenbaarheid en werkbaarheid is van het concept competentieprofiel. Daarnaast heeft het wensen en ideeën opgeleverd voor wijzigingen en verbeteringen.

Afronding

De reacties uit de praktijkcheck in het werkveld zijn verwerkt in dit competentieprofiel dat is opgeleverd aan de Stuurgroep PJ&J.

Bijlage 6: Overzicht van organisaties

Organisatie	Gesproken met	Aantal opgehaalde beroepssituaties
Ambulante Gezinsinterventies Jeugdhulp Friesland	P. de Vries (Intensieve Ambulante Gezinsbehandeling en Gezinscoach)	2
Horizon/Yulius	M.Sloven (Afdelingscoördinator (Horizon))	3
Youké (Jeugdbescherming/ jeugdzorg)	S.Cuppen (ambulant hulpverlener, systeemtherapeut in opleiding)	1
Wijkse Loods	M.Dijk (Wijkloods / schoolmaatschappelijk werk / lid wijkteam)	2
Lokalis	H.Cromheecke (Gezinswerker)	2
Lokalis, De Meern	Q.Thies (Gezinswerker buurtteam de Meern, ambulant team Jeugd (18))	1
Lokalis, stedelijk buurtteam	A.van Diermen (Binnen het stedelijk buurtteam gezinswerker en kernpartner voor de scholen in Utrecht)	1
SO Fier/Youké	H.Langeveld (pedagogisch medewerker), I.Kluitman (leerkracht)	2
Savant Thuisbegeleiding	E.Dracht (Divisiemanager), A.Boetzkes (Jeugd en gezinswerker)	1
Combinatie Jeugdzorg	R.Driessen (pedagogisch medewerker-B), M.Dahmen (pedagogisch medewerker-A)	2
Oosterpoort	F.Burgman (manager bedrijfsbureau)	1
Trajecten op Maat (TOM)	T.Peer (grondlegger TOM project)	2
Basisteam Den Bosch	N.van den Heuvel (gedragswetenschapper social wijkteam)	2
School2Care	J.Schut (schoolleider)	1
In Verbinding Thuis (Youké)	E.Bijman (meewerkend teamleider en systeemtherapeut)	3
Spirit Jeugdhulp	L.Roes (Projectleider/ systeemtherapeut)	2
Fier-Asja Crisiopvang	S.Flierman (Teamleider en systeemtherapeut)	2
Jeugdhulp Friesland	W.Jellesma (manager)	2
Accare/FACT	E.Velzen, (orthopedagoog, hoofd behandelaar), R.Meijer (cognitief gedragstherapeutisch werker.)	2
MEE Groningen/Vroeg Erbij	Jolanda Siegers (coördinator vroeg erbij team), Hillie Tuinstra, Marijke Hartman	2

De JeugdGezinsBeschermers	M.Broese (gezinsvoogd/jeugdbeschermer), D.Jongking (gedragsdeskundige), E.Verbaan (Adviseur opleidingen en ontwikkeling)	1
---------------------------	--	---

Bijlage 7: Opdrachtgever, projectgroep en kritische vrienden

Opdrachtgever Organisatie	Wie
BPSW	Lies Schilder (bestuurlijk verantwoordelijk) Magteld Beun (contact / afstemming projectteam)

Projectleiding Organisatie	Wie
vanAlten, leren in bedrijf	Joke van Alten
KADE	Karin Derksen
Kessels & Smit	Mariël Rondeel

Samenstelling projectgroep

Organisatie	Wie
BCMB	Alberdina van der Molen
BPSW	Margriet de Roos
GGZ Nederland	Herwin Tros
Jeugdzorg Nederland	Marlous Beijer
Raad voor de Kinderbescherming	Ysanne Drijber
LOC	Edwin de Coster
MOgroep	Claire Schröder
VGN	Marjella Adriaans
Movisie	Sonja Liefhebber
NJi	Stefanie Abrahamse

Overige betrokkenen: kritische vrienden

Organisatie	Wie	Sector
Savant Zorg	Erik Dragt	Thuiszorg
Jeugd- en Gezinsteam Leeuwarden Zuidoost	Bryan Mesken	Sociaal werk Nederland
Trivium Lindenhof	Hanna Rietdijk	Jeugdzorg NL
SJSJ	Marc Quaden	Jeugdzorg NL
De Zijlen	Janet Jonker	VGN
Karakter	Wencke Slütter	GGZ Nederland
Wijkteam Soesterkwartier Amersfoort	Johanna Kemmer/ Marcillia Struijk/ Miluska Velsma	Sociaal werk Nederland
Savant Zorg	Jeanne van der Heijden	Thuiszorg
Aveleyn	Remy Ehrens	VGN
Lokalis	Hanneke Cromheecke en 5 collega's	Sociaal werk Nederland
Baalderborggroep	Lucie ter Meer	VN
Care & Able	Bert Vosselman	Jeugdzorg NL
Trivium Lindenhof (dagbehandeling)	Lotte de Leeuw en Linda Vollebregt	Jeugdzorg NL
Trivium Lindenhof (dagbehandeling)	Christel Nienhuis	Jeugdzorg NL
Stek Jeugdhulp	Chantal van Nieuwkoop	Jeugdzorg NL
Stek Jeugdhulp	Ilse van Dongen	Jeugdzorg NL
Youke	Carla Droogh	Jeugdzorg NL
Triade-Flevoland	Ingrid Ooijevaar	Jeugdzorg NL/JB
's Heerenloo	Wijnand van Veenhuizen	VGN
De jeugd-en gezinsbeschermers	Maroes Albers met 2 collega's	Jeugdbescherming
Karakter	Wencke Slutter	GGZ Nederland
Yulius	Antoinette Megens	GGZ Nederland
Youké	Ellen van der Vlist en Henri Gritter	Jeugdzorg NL
Jeugdbescherming Akademie Amsterdam	Antonietta Perini	Jeugdzorg NL
JB Rotterdam Rijnmond	Paul Schenke	Jeugdzorg NL
Vereniging Hogescholen	Ineke Jansen	Vereniging Hogescholen

Bijlage 8: Geraadpleegde profielen

De volgende profielen zijn gebruikt:

- Profiel Jeugdzorgwerker
<https://skjeugd.nl/register/inschrijven/jeugdzorgwerkers/#voor-wie>
- GGZ agoog:
<http://www.ggznederland.nl/uploads/publication/Beroepscompetentieprofiel%20GGZ%20Agoog%20HBO.pdf>
- Profiel D gehandicaptenzorg: <http://www.vgn.nl/artikel/6567>
- Profiel clientondersteuner:
<http://www.bcmb.nl/media/images/documenten/Beroepsprofiel-BCMB-04-02-2015.pdf>
- 10 competenties voor maatschappelijk ondersteuning (sociaal werk): http://pdf.swphost.com/Sozio/e-nieuwsbrief/competenties_maatschappelijke_ondersteuning_in_WMD.pdf
- Competenties voor het werken in de wijk en voor specialistische jeugdzorg

Bijlage 9: Bronnen

De volgende bronnen zijn geraadpleegd:

- Beroepscode van de Jeugdzorgwerker. Beroepsnormen voor de beroepsvariant Jeugdzorgwerker, Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW). Utrecht, 5e druk, 2016.
- [Beroepscompetentieprofiel voor beroepskrachten met een hogere functie \(niveau D\) in het primaire proces van de gehandicaptenzorg](#). VGN, Utrecht. Zonder jaartal.
- Cliëntgestuurde competenties voor opleidingen tot sociaal werkers. Gemma Geurts, Hogeschool InHolland, Hogeschool Leiden. Leiden, Amsterdam, 2015.
- [Competenties Maatschappelijke Ondersteuning in de branche Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening](#). Paul Vlaar, Maaïke Kluit en Sonja Liefhebber (Movisie). Utrecht, 2013.
- [Competenties voor generalistisch werken met jeugd en gezin in de wijk](#). 10 taken in de praktijk. Stefanie Abrahamse, Sanne Berens, Karlijn Stals (Nji). Utrecht, 2016.
- [Een gedurfde ambitie; veelzijdig samenwerken met kind en gezin](#). Raad voor volksgezondheid en samenleving. Den Haag, 2016
- [GGZ agoog](#) Beroepscompetentieprofiel hbo. Maaïke Kluit en Judith van de Haterd (Movisie), uitgave van GGZ Nederland, brancheorganisatie voor geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg. Zonder jaartal.
- Integrale specialistische jeugdhulp. "Niemand kan het alleen. Ook wij als hulpverlening niet". Marjan de Lange, Elle Verheijden en Cecile Chênevert (Nji). Utrecht, 2016.
- [Model Beroepsprofiel Cliëntondersteuner voor mensen met een beperking](#). Uitgave van de Beroepsvereniging van cliëntondersteuners voor mensen met een beperking. Zonder jaartal.
- Profiel Jeugdzorgwerker. Niels Zwicker, Judith van de Haterd, Harry Hens en Anne Uytenboogaart (Movisie en Nji). Amsterdam, Uitgeverij SWP, zonder jaartal.
- Programma Professionalisering Jeugdhulp en Jeugdbescherming (PPJ&J), Kwaliteitskader Jeugdhulp, Utrecht, versie 2.0 september 2016.
- Uitgewerkt Profiel Sociaal werker in het jeugddomein. Projectgroep Deelprofiel Sociaal Werker in het jeugddomein, 2016.

Colofon

Tekst: Joke van Alten (Leren in bedrijf), Marianne Berger (Nederlands Jeugdinstituut), Karin Derksen (KADE), Mariël Rondeel (Kessels&Smit)

Vormgeving: PUNTPLAYGROUND

Redactie: Desartes

© Beroepsvereniging voor Professionals in Sociaal Werk (BPSW)
Utrecht, augustus 2017

Dit Competentieprofiel voor hbo-jeugd- en gezinsprofessionals is tot stand gekomen binnen het Programma Professionalsiering Jeugdhulp en Jeugdbescherming met subsidie van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Professionalisering
Jeugdhulp en
Jeugdbescherming